

Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького
Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies named after S.Z. Gzhytskyj

doi:10.15421/nvlvet6936

ISSN 2413–5550 print
ISSN 2518–1327 online

<http://nvlvet.com.ua/>

УДК 338.1:631.145

Ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини

М.Г. Шульський
pretty_62@mail.ru

*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького,
вул. Пекарська, 50, м. Львів, 79010, Україна*

У статті проведено дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини за різні періоди їх функціонування. Такий підхід до вивчення рівня господарювання сільськогосподарських підприємств обумовлений насамперед наявністю цифрової інформації в матеріалах статистичного щорічника Львівської області, який покладено в основу наших досліджень.

Одночасно зауважимо, що дані цих форм господарювання не в повній мірі відображають ефективність аграрного виробництва в цілому у Львівській області, адже ці суб'єкти господарювання виробили (2015 р.) 33,8 % сільськогосподарської продукції обласних обсягів, а тваринництва – лише 27,4 %. Всі інші обсяги продукції забезпечують господарства населення Львівщини. Проте, навіть, враховуючи ці аспекти, представлена і досліджена інформація представляє інтерес у науковців і практиків з точки зору оцінки економічної ефективності виробництва аграрної продукції в досліджуваній області. Це, перш за все, концентрує увагу на тих гальмівних чинниках, які обумовлюють ще порівняно низькі показники діяльності сільськогосподарських підприємств. Детальний їх аналіз дозволяє аграрним виробникам виявити резерви і певні можливості у підвищенні ефективності ведення сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: ефективність, сільськогосподарські підприємства, рівень рентабельності, прибуток, збиток, продукція, рослинництво, тваринництво.

Эффективность деятельности сельскохозяйственных предприятий Львовщины

Н.Г. Шульський
pretty_62@mail.ru

*Львовский национальный университет ветеринарной медицины и биотехнологий имени С.З. Гжицкого,
ул. Пекарская, 50, г. Львов, 79010, Украина*

В статье проведено исследование деятельности сельскохозяйственных предприятий Львовщины за различные периоды их функционирования. Такой подход до изучения уровня хозяйствования сельскохозяйственных предприятий обусловлен прежде всего наличием цифровой информации в материалах статистического ежегодника Львовской области, который положен в основу наших исследований.

Одновременно заметим, что данные этих форм хозяйствования не в полной мере отражают эффективность аграрного производства в целом во Львовской области, ведь эти субъекты хозяйствования выработали (2015 г.) 33,8% сельскохозяйственной продукции областных объемов, а животноводства – лишь 27,4%. Все остальные объемы продукции обеспечивают хозяйства населения Львовщины. Однако, даже учитывая эти аспекты, представлена и исследована информация представляет интерес у ученых и практиков с точки зрения оценки экономической эффективности производства аграрной продукции в исследуемой области. Это, прежде всего, концентрирует внимание на тех тормозных факторах, которые обуславливают еще сравнительно низкие показатели деятельности сельскохозяйственных предприятий. Подробный их анализ позволяет аграрным производителям выявить резервы и определенные возможности в повышении эффективности ведения сельскохозяйственного производства.

Citation:

Shulskyi, M.G. (2016). Efficiency of agricultural enterprises of Lviv region. *Scientific Messenger LNUVMBT named after S.Z. Gzhytskyj*, 18, 2(69), 188–192.

Ключевые слова: *ефективність, сільськогосподарські підприємства, рівень рентабельності, прибуток, убуток, продукція, растениеводство, животноводство.*

Efficiency of agricultural enterprises of Lviv region

M.G. Shulskyi
pretty_62@mail.ru

*Lviv national university of veterinary medicine and biotechnologies named after S. Gzhytskyi
Pekarska Str., 50, Lviv, 79010, Ukraine*

The article investigated the activities of agricultural enterprises of Lviv region during different periods of their functioning. This approach to the study of the level of management of agricultural enterprises is primarily due to the availability of digital information in the materials of the statistical Yearbook of the Lviv region, which is the basis of our research.

At the same time note that data of these forms of management do not fully reflect the efficiency of agricultural production in General, in the Lviv region, because these entities have developed (2015) 33.8% of agricultural products of regional volumes, and livestock – only 27.4 per cent. All other volumes of products provide farms of the population of Lviv region. However, even considering these aspects, presented and researched information is of interest for scientists and practitioners from the point of view of evaluating the economic efficiency of agricultural production in the study area. It primarily focuses on those braking factors, which cause relatively low levels of activity of agricultural enterprises. A detailed analysis allows agricultural producers to identify the scope and opportunities in improving the efficiency of agricultural production.

Key words: *efficiency, agricultural enterprises, profitability, profit, loss, production, crops, livestock.*

Вступ

Суть поставленої проблеми полягає в тому, щоб більш глибоко і всебічно вникнути у сфери аграрного виробництва в сільськогосподарських підприємствах, використовуючи економічну інформацію про їх розвиток, хоча не основних аграрних виробників в умовах сьогодення, однак перспективних у майбутньому. Ці сільськогосподарські підприємства, діяльність яких має ряд переваг над дрібними виробниками, повинні бути пріоритетною формою господарювання на селі. Проте, з іншого боку, щоб ці господарські структури результативно розвивались необхідно детально проаналізувати сучасні показники їх розвитку, виявивши основні причини, що стримують їх у досягненні більш вагомійших показників.

Мета статті – привернути увагу науковців і практиків до діяльності аграрних виробників, насамперед сільськогосподарських підприємств, які в сьогоденні умовах повинні бути найбільш цілеспрямовуючі і пріоритетною формою сільськогосподарського виробництва. Для того, щоб забезпечити більш ефективний їх розвиток слід аналізувати економічну інформацію про їх стан господарювання та на основі цього зробити певні висновки та узагальнення. Все це в комплексі і складає ціль даної публікації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розв'язання проблем підвищення ефективності ведення аграрного виробництва сільськогосподарськими підприємствами присвячені праці багатьох економістів-аграрників, серед яких слід відзначити: М.В. Вовк, С.М. Кваша, М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, Р.М. Минів, П.Т. Саблук, М.М. Федоров, М.Г. Шульський, І. Яців та інші.

Проте, у цих дослідженнях значну увагу сконцентровано на загальні аспекти економічної ефективності ведення аграрного виробництва в цілому у державі і в меншій мірі на регіональний аспект. Це по-перше. А по-друге, слід до уваги брати не тільки основні пока-

зники діяльності, але і ті, які дають можливість виявити головні чинники, які гальмують економічний розвиток досліджуваних підприємств. На нашу думку серед таких показників виділяються показники щодо рівня рентабельності виробництва, обсягів прибутків і збитків, структури витрат на виробництво сільськогосподарської продукції тощо. Саме ця економічна інформація дозволяє виявити ті чинники, які складають найбільший вплив на процеси виробництва і, отже, мають вагоме значення на формування економічних показників діяльності.

Результати та їх обговорення

Розвиток будь-якого сектору економіки характеризується не тільки обсягами виробленої продукції, але і тими показниками, які відображають рівень економічної ефективності її продукування. Ці економічні показники дозволяють констатувати наскільки вигідна та чи інша діяльність як окремих галузей конкретних виробників, так і в цілому аграрного сектору як на державному, так і регіональному рівнях.

Ми у своїх дослідженнях використали статистичну інформацію щодо ефективності ведення аграрної діяльності у сільськогосподарських підприємствах Львівської області, тобто примінили регіональний підхід, з акцентуванням уваги на основні економічні показники, які характеризують ефективність розвитку аграрного виробництва у сільськогосподарських підприємствах. При цьому, варто зауважити, що ми врахували і галузевий аспект, виділивши окремо основні галузі сільського господарства – тваринництво і рослинництво, а в них – окремі види продукції.

Отже, представимо основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини на протязі 2010 – 2015 рр. (табл. 1) Найбільш важливим показником, серед вказаної групи, є рівень рентабельності операційної діяльності досліджуваних підприємств, найбільша величина якого становила на

протязі аналізованого періоду у 2013 р. – 36,9%, а найменша – у 2012 р. – лише 2,2%. У всіх інших представлених роках цей показник становив проміжні значення. При цьому спостерігаються деякі тенденції його як до спаду, так і до зростання. Одночасно зауважимо, що за останні 2013 – 2015 рр. досягнуто значно вищі величини, ніж за 2010 – 2011рр. Аналогічні тенденції спостерігаються з величиною чистого прибутку, максимальна сума якого становила у 2014 р. – 1487,2 млн. грн., а мінімальна – у 2012 р. – 47,1 млн. грн.

Неменш важливим показником при аналізі економічної діяльності підприємств є їх кількість, які одержали чистий прибуток, з одного боку, та збиток, з іншого. Ці показники характеризуються деякою строкатістю за досліджуваний період. Однак, слід відмітити, що все-таки спостерігається тверда тенденція до збільшення прибуткових і зменшення збиткових підприємств, що вказує на позитивні зрушення у веденні аграрного виробництва сільськогосподарськими підприємствами у Львівській області.

Таблиця 1*

Основні економічні показники діяльності сільськогосподарських підприємств Львівщини

Роки	Показники	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Рівень рентабельності операційної діяльності, %		27,6	21,4	2,2	36,9	36,0	28,3
Чистий прибуток (збиток), млн. грн.		333,7	343,7	47,1	1006,6	1487,2	1297,3
Підприємства, які одержали чистий прибуток, одиниць		95	131	112	96	109	133
відсотків від загальної кількості		48,2	64,2	62,9	51,6	66,1	78,2
фінансовий результат, млн. грн.		401,0	388,7	168,3	1206,1	1629,9	1350,6
Підприємства, які одержали чистий збиток, одиниць		94	71	65	89	54	37
відсотків від загальної кількості		47,7	34,8	36,5	47,8	32,7	21,8
фінансовий результат, млн. грн.		61,4	32,0	117,0	192,7	113,0	37,7
Середньооблікова кількість працівників, зайнятих у с/г виробництві, осіб		7101	6516	6035	6726	5983	6287

*Примітка – тут і надалі використано матеріали статистичного щорічника [6]

Деякі зміни відбулись із середньообліковою кількістю працівників, що зайняті в аграрному виробництві сільськогосподарських підприємств Львівщини. Найбільше їх було зайнято у 2010 р. – 7101 осіб, а найменше – у 2014 р. – 5983 особи. З огляду на число значення зайнятих працівників відзначимо, що ці величини є незначними і, отже, не вирішують у повній мірі питання зайнятості сільського населення. Для розв'язання проблеми безробіття на селі слід відшукати певні шляхи, які у найбільшій мірі зв'язані із

дальшим розвитком сільськогосподарських підприємств як пріоритетною формою аграрного виробництва на перспективу.

Рівень рентабельності виробництва в сільськогосподарських підприємствах формується під впливом виробництва окремих видів аграрної продукції, кожна з якої характеризується певним рівнем рентабельності. Ці показники з аграрної продукції, що виробляється досліджуваними підприємствами Львівської області, представлені у таблиці 2.

Таблиця 2

Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах Львівщини, %

Роки	1990	1995	2000	2005	2010	2013	2014	2015
Види продукції								
Продукція сільського господарства:	23,9	14,9	-18,2	7,9	27,6	36,9	36,0	28,3
Продукція рослинництва:	40,8	66,9	16,1	17,2	39,6	46,5	44,1	29,4
зернові культури	188,8	135,3	73,2	2,4	4,5	-10,5	15,9	25,3
цукрові буряки (фабричні)	18,6	40,9	-16,9	-15,3	56,0	0,2	7,8	44,0
овочі відкритого ґрунту	46,9	81,4	-1,6	39,9	95,9	13,2	29,1	181,9
картопля	-0,6	61,7	9,4	4,8	41,2	3,4	29,0	0,9
плоди	18,6	40,6	-33,0	-49,4	-60,5	847,5	105,1	213,3
Продукція тваринництва:	23,9	-12,9	-43,0	-3,6	0,7	4,8	-1,9	22,9
велика рогата худоба на м'ясо	19,0	-14,8	-51,4	-34,9	-36,4	-38,8	-30,7	-15,5
свині на м'ясо	8,9	-39,7	-56,9	-21,5	10,8	7,3	-1,0	50,4
вівці та кози на м'ясо	-32,5	-12,6	-70,6	-46,9	-45,6	-71,6	-	-
птиця на м'ясо	-3,6	-8,9	-37,4	13,1	4,0	6,9	-5,2	-5,7
молоко	38,9	-15,3	-12,7	8,0	15,0	15,8	11,0	15,0
яйця курячі	36,9	20,7	0,3	18,7	-5,5	12,1	20,7	21,6

Характерною особливістю наведених показників рентабельності виробництва як у загальному виразі, так і в галузевому розрізі є те, що продукція рослин-

ництва в цілому по галузі є дохідливою, тоді як тваринництво характеризується значною строкатістю – від 43,0% рівня збитковості у 2000 р. до 23,9% рівня

рентабельності у дореформеному 1990 р. Коли деталізувати аналіз рівня рентабельності виробництва окремих аграрних видів продукції, то можна констатувати наступне:

– серед продукції рослинництва у 1990 р. тільки виробництво картоплі було збитковим (–0,6%), а всі інші види продукції – прибутковими. Найвища рентабельність була при вирощуванні зернових (188,8%). У наступному досліджуваному році (1995 р.) досягнуто найвищий рівень рентабельності галузі – 66,9%, а коли розглянути цей показник розрізі окремих видів продукції, то рівень рентабельності їх виробництва підвищився по всіх видах, за винятком зернових. Щодо сучасного рівня рентабельності виробництва продукції цієї галузі, то можна це проілюструвати на прикладі двох останніх років (2014 р. і 2015 р.), в яких вся рослинницька продукція в розрізі їх видів була рентабельною. Це дає підстави стверджувати про позитивні наслідки господарювання при веденні рослинницьких галузей у Львівській області;

– виробництво продукції тваринництва характеризується зовсім іншими тенденціями щодо рівня рентабельності як у цілому в галузі, так і в розрізі окремих видів продукції. Так, зокрема, у 1990 р. при рентабельному веденні тваринницької галузі, збитковими були виробництво м'яса: овець і кіз (–32,5%) та птиці (–3,6%). В наступні досліджувані роки (1995 і 2000) всі види продукції були збиткові, за виключенням курячих яєць. Починаючи із 2010 р., тваринницька галузь ведеться рентабельно (за виключенням 2014 р.). У 2015 р. рівень рентабельності тваринниць-

кої продукції досягнув 22,9%, у тому числі свинини становив 50,4%, молока – 15,0% і яєць курей – 21,6%, тоді як м'ясо великої рогатої худоби та птиці були збитковими. Отже, виробництво тваринницької продукції має значно більше проблем, ніж рослинницької.

Рівень рентабельності діяльності будь-яких господарських формувань в значній мірі залежить від затрат, що понесені підприємством при виробництві тих чи тих видів продукції, які у певній сукупності формують окремі галузі і діяльність суб'єкта господарювання в цілому. Враховуючи ці обставини, нами використані статистичні дані щодо структури витрат на виробництво аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами Львівщини (табл. 3). Наведена інформація дає можливість дослідити, які статті витрат займають найбільшу питому вагу, а які – найменшу, їх важливість і необхідність в процесах виробництва продукції та на основі цього зробити певні висновки і пропозиції щодо їх оптимізації. Отож, в структурі витрат найбільшу питому вагу в процесах виробництва аграрної продукції займають витрати на: оплату праці, матеріальні та амортизаційні відрахування, які у цифрових вираженнях у 2015 р. відповідно склали, %: 4,4; 76,8 і 13,5, а в 2000 р. ці показники становили такі величини: 13,9; 64,0 і 13,3%. Аналогічні зміни відбулись і в галузевому розрізі (рослинництво і тваринництво). В останні роки значну частину серед статей витрат складає орендна плата за земельні паї, що вказує на те, що в сільському господарстві запрацювали механізми ринкових відносин.

Таблиця 3

Співвідношення статей витрат на виробництво продукції в сільськогосподарських підприємствах Львівщини, %

Роки	2010			2014			2015		
	усього	рослин- ництво	тварин- ництво	усього	рослин- ництво	тварин- ництво	усього	рослин- ництво	тварин- ництво
Статті витрат									
Усього витрат	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Витрати на оплату праці	6,8	7,4	5,8	14,9	17,1	3,8	4,4	4,5	4,0
Відрахування на соціальні заходи	2,4	2,6	2,0	7,3	8,6	1,1	1,2	1,2	1,1
Матеріальні витрати (усього)	79,4	74,8	87,0	68,2	63,8	90,7	76,8	72,4	90,5
у т. ч. на насіння і посадковий матеріал	8,6	13,8	x	4,6	5,5	x	7,1	9,4	x
корми	27,2	x	72,0	12,0	x	72,9	17,6	x	72,8
іншу продукцію с/г	0,8	0,8	0,8	0,5	0,1	2,2	0,9	0,4	2,4
мінеральні добрива	14,1	22,6	x	7,8	9,3	x	18,7	24,7	x
пальне і мастильні матеріали	6,5	9,4	2,0	5,1	5,8	1,8	7,3	9,0	1,7
електроенергію	2,2	1,5	3,3	1,1	0,6	3,6	1,7	1,1	3,6
паливо й енергію	2,0	2,1	1,8	1,2	0,7	3,8	1,3	0,8	2,9
запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали	3,6	5,0	1,2	3,0	3,2	2,2	4,8	5,5	2,5
оплату послуг і робіт для сторонніх організацій	14,4	19,6	5,9	32,9	38,6	4,2	17,4	21,5	4,6
Амортизація	5,0	5,7	4,1	2,9	2,8	2,8	4,1	4,5	3,0
Інші операційні витрати	6,4	9,5	1,1	6,7	7,7	1,6	13,5	17,4	1,4
з них орендна плата за земельні частки (паї)	3,5	5,7	x	3,0	3,6	x	5,6	7,3	x

Наведені показники щодо структури витрат на виробництво аграрної продукції у сільськогосподарських підприємствах неоправдано високі витрати становлять на оплату матеріальних цінностей, з одного боку, та

надто низькі витрати на оплату праці, з іншого. Такий стан обумовлений безперечно дією цілого комплексу як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників і залежить не тільки від самих аграрних виробників. Проте, необ-

хідно відшукувати шляхи зменшення витрат першої групи і збільшення другої. При цьому вирішувати ці архіважливі завдання слід у кожному сільськогосподарському підприємстві окремо з врахуванням специфічних умов його діяльності, а конкретизація їх здійснення повинна відбуватися на місцевому рівні.

Висновки

На основі проведеного дослідження можна констатувати наступне:

– діяльність сільськогосподарських підприємств дозволяє прибуткове ведення аграрної господарки. Одночасно відзначимо, що ще порівняно високий відсоток збиткових підприємств (коливання цього показника сягала від 47,8% у 2013 р. до 21,8 % у 2015 р.), порівняно низька кількість зайнятих середньорічних працівників в аграрному виробництві, що не забезпечує у повній мірі зайнятість населення на селі (табл. 1);

– рівень рентабельності виробництва продукції у досліджуваних підприємствах характеризується значною строкатістю як в загальному обчисленні, так і в розрізі галузей та окремих видів продукції. Особливо це характерно для виробництва тваринницької продукції. Хоча у 2015 р. досягнуто рівня рентабельності 22,9% (табл. 2), однак немає твердої впевненості, що він буде таким чи вищим у наступні роки;

– структура витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в основному характеризується змінною двома чинниками, а саме: зменшення витрат на оплату праці та збільшення витрат на оплату матеріальних ресурсів (табл. 3). Ці тенденції слід змінювати в протилежних напрямках. Позитивним є те, що в сільськогосподарському виробництві запрацювали економічні механізми ринкових відносин (орендна оплата за земельні паї).

Бібліографічні посилання

Prysiashniuk, M.V., Sabluk, T.P., Mesel-Veseliak, V.Y., Fedorov, M.M. (2011). *Ahrarnyi sektor ekonomiky*

- Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku): naukovo-vyrobnyche vydannia. K.: NNTs IAE (in Ukrainian).
- Vovk M.V. (2013). *Zahalni tendentsii rozvytku silskohospodarskoho vyrobnytstva u Lvivskii oblasti. Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S.Z. Hzhyskoho*. 15, 1(55), 32–37 (in Ukrainian).
- Malik, M.I., Nuzhna, O.A. (2007). *Konkurento-spromozhnist ahrarnykh pidpriemstv*. K.: IAE (in Ukrainian).
- Kvasha, S.M. (2012). *Ahrarna polityka v nynishnikh umovakh reformuvannia ahrarnoho sektoru Ukrainy. Zbirnyk naukovykh prats Tavriiskoho derzhavnogo ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky)*. 2(18), 208–217 (in Ukrainian).
- Myniv, R.M. (2016). *Perspektyvy rozvytku svynarstva v silskohospodarskykh pidpriemstvakh / R.M. Myniv // Naukovyi visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu veterynarnoi medytsyny ta biotekhnolohii imeni S.Z. Hzhyskoho*. 18, 1(65), 205–209 (in Ukrainian).
- Statystychnyi shchorichnyk Lvivskoi oblasti za 2015 rik chastyna 1 / Za red. S.I. Zymovinoi. – Lviv, 2015 (in Ukrainian).
- Stratehichni napriamy rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku / [Za red. Iu.O. Lupenka, V.Ia. Mesel-Veseliak]. – K.: NNTs «IAE», 2012 (in Ukrainian).
- Shulskyi, M.H. (2011). *Tendentsii rozvytku silskohospodarskykh pidpriemstv. Visnyk Kam'ianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. Ekonomichni nauky*. 4, 97–101 (in Ukrainian).
- Yatsiv, I. (2015). *Investytsiina pryvablyvist silskohospodarskykh pidpriemstv yak rezultat konkurentnykh vidnosyn / I. Yatsiv // Visnyk Lvivskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu: Ekonomika APK*. 22 (1), 3–12 (in Ukrainian).

Стаття надійшла до редакції 1.10.2016